

BolLETÍ de la
SOCiETAT
ARQUEOLòGiCA
L'IL·liANA

Revista d'Estudis Històrics

Any CXXVII Núm. 866 #68_ISSN: 0212-7458

Tercera Època_Palma_2012

Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana

HISTÒRIA

1885-1904: *Boletín de la Sociedad Arqueológica Lulliana*

1905-1937: *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*

1938-1977: *Boletín de la Sociedad Arqueológica Lulliana*

Anys: 3ª Època 1978-

ISSN: 0212-7458

Dipòsit legal: PM 738-1960

Periodicitat ANUAL

Editor: *Societat Arqueològica Lul·liana*

<http://www.arqueologicaul·liana.com>

Preu de la subscripció: 45 euros

CONSELL DE REDACCIÓ

Director Dr. Miguel José Deyá Bauzá, Universitat de les Illes Balears

Secretari Dr. Miquel Àngel Capellà Galmés, Universitat de les Illes Balears

Vocals Dr. Albert Hauf i Valls, Universitat de València / Dr. Flocel Sabaté i Curull, Universitat de Lleida / Dr. Manuel Calvo Trias, Universitat de les Illes Balears / Dr. Tomàs de Montagut Estragués, Universitat Pompeu Fabra / Dr. Xavier Torres Sans, Universitat de Girona / Dra. Maria Barceló Crespi, Universitat de les Illes Balears / Dr. Ricard Urgell Hernández, Arxiu del Regne de Mallorca

CONSELL ASSESSOR

Dr. Antonio Bernat Vistarini, Universitat de les Illes Balears / Dra. Catalina Cantarellas Camps, Universitat de les Illes Balears / Dr. Mariano Carbonell Buades, Universitat Autònoma de Barcelona / Dr. Friedrich Edelmayer, Universitat Wien / Dr. Gabriel Ensenyat Pujol, Universitat de les Illes Balears / Dr. Antoni Furió Diego, Universitat de València / Dr. Jaime García Rosselló, Universitat de les Illes Balears / Dra. Maria Grazia Melis, Università di Sassari / Dr. Ignacio Henares Cuéllar, Universidad de Granada / Dr. Eloy Martín Corrales, Universitat Pompeu Fabra / Dra. Isabel Moll Blanes, Universitat de les Illes Balears / Dra. Natividad Planas, Université Clermond-Ferrand / Dra. Sabine Panzram, Universitat Hamburg / Dra. Pinuccia Simbula, Università di Sassari / Dr. Enric Porqueres i Gene, École des hautes études en sciences sociales (CNRS)

PRESENCIA EN BASES DE DADES I REPERTORIS BIBLIOGRÀFICS

ISOC – Ciencias Sociales y Humanidades. CSIC / REGESTA IMPERII. Akademie der Wissenschaften und der Literatur (DE) / *Repertorio de medievalismo Hispánico*. CSIC / Catalog LATINDEX / Acceptada a PIO (Periodical Index Online). Quest (GB) / Incorporada a DICE / Evaluada a RESH / Clasificada a CIRC / Allotjada a e-Dialnet, Universidad de La Rioja

PRESENCIA A INTERNET

Volums 1-62 (1885-2006) <http://lbdigital.uib.cat>

Volums 1-18 (1885-1921) <http://prensahistorica.mcu.es>

Volums 63 i següents (2007-) <http://dialnet.unirioja.es>

REVISIÓ DE TEXTOS EN ANGLÈS

M. Magdalena Vázquez Amer

DISSENY

Antoni Garau / Carles Fargas

IMPRESSIÓ

Indústria Grafica Bahía

© dels autors pels seus articles

Els articles publicats al BSAL recullen exclusivament les opinions dels seus autors.

La revista declina qualsevol responsabilitat que pogués derivar-se dels drets de propietat intel·lectual o comercial.

Societat Arqueològica Lul·liana: C/ Monti-Sion, 9 / 07001 / Palma de Mallorca / bolletisal@gmail.com

ELS BOTONS MALLORQUINS DE LA COL·LECCIÓ DE LA JOIERIA *JOYAS FORTEZA DE PALMA*. ASSAIG D'UNA SISTEMATITZACIÓ DE LES FORMES TRADICIONALS

Elvira González Gozalo

Asociación Profesional de Museólogos de España

Resumen: La joieria tradicional mallorquina necessita d'eines que facilitin el seu estudi i la redacció de futures catalogacions museístiques. Aquest article és una proposta de sistematització de les formes més comunes de botons a la botonada mallorquina partint dels seus aspectes morfològics i dels minúsculs afegits decoratius. Per aquesta tasca s'han estudiat els botons de la col·lecció privada de la joieria *Joyas Forteza de Palma* de Lluís Forteza Bonnín, i s'ha comptat a més, amb l'assessoria tècnica del seu germà argenter, Berto Forteza Bonnín.

Paraules clau: argenteria, argenters mallorquins, arts decoratives, botons d'indumentària, joieria tradicional, xuetes.

Abstract: Majorcan traditional jewellery presents a need for new tools to develop its study and the writing of its future cataloguing in museums. This article is an approach to the systematization of the most common shapes in buttons of traditional clothing (called *botonada* in Majorcan), according to their morphological aspects and the tiny decorative additions. For this endeavour, we have studied the button collection of Lluís Forteza Bonnín's jewelry shop, *Joyas Forteza*, and counted on his brother Berto Forteza Bonnín as our technical consultant jeweller.

Key words: jewellery, traditional jewellery, Majorcan jewellery, decorative arts, buttons of clothing, *xuetes* (descendants of converses Majorcan Jews).

A mesura que els estudis de joieria tradicional es van desenvolupant a la nostra illa, ens resulta cada vegada més necessari establir un quadre tipològic de les formes més característiques, en aquest cas, dels botons de la botonada mallorquina. Realitzant aquesta feina, en primer lloc s'ordenaran dins classes i subclasses creades a l'efecte, evitant així adscripcions divagadores, i en segon lloc, s'aconseguirà fer més immediates les seves atribucions, distingint els nostres botons de la resta de les produccions foranes.

Per confeccionar aquest quadre s'ha tingut la oportunitat de comptar amb els elements d'una col·lecció privada, la del Sr. Lluís Forteza Bonnín, de la joieria *Joyas Forteza* del carrer Colom de Palma, que ha reunit variats exemples de la botonada tradicional al llarg de la seva vida, i ha tingut la gentilesa de prestar-nos-la per a aquesta ocasió.

En total hem seleccionat vint-i-cinc peces per confeccionar un petit catàleg de botons a partir del qual s'ha fet l'estudi que pensem pot resultar interessant, en tant en quant mai s'ha dirigit una atenció específica a la definició tècnica d'aquesta producció artesana que és un fidel reflex d'una tradició perpetuada en el temps.

A partir d'aquest catàleg, a on hem definit les característiques de cada botó: mides, materials, funció, etc., hem establert una classificació dels diferents tipus de morfologies bàsiques: tipus 1, tipus 2, tipus 3, etc., dins la qual, els aspectes decoratius han permès establir les diferents subclasses: tipus 2a, 2b, 2c, etc. En total, dins aquesta quarantena de peces hem distingit 12 classes diferents de botons que hem batiat amb el llinatge del seu prestador, de la manera següent:

- Tipus Forteza 1.-ESFÈRICS
- Tipus Forteza 2.-HEMISFÈRICS
- Tipus Forteza 3.-ESCUDETS
- Tipus Forteza 4.-FLANERES
- Tipus Forteza 5.-MAGRANETES
- Tipus Forteza 6.-ROSETES
- Tipus Forteza 7.-PARA-SOLS
- Tipus Forteza 8.-de PLECS D'OR
- Tipus Forteza 9.-ESTRELLES
- Tipus Forteza 10.-ROSETES DE PLATA
- Tipus Forteza 11.-de VÍDUA
- Tipus Forteza 12.-de MALTA

L'obligat caràcter sintètic d'aquesta mena d'article no ens permet endinsar-nos en els apartats d'origen cronològic, només destacar-ne, com a pinzellades, que les decoracions de l'or esmaltat a base de petits trets de color sobre fons més clar imitant l'ull de perdiu (tipus Forteza 2d, 3b i 4d) són una pervivència del model francès de la joieria del Sis-cents, posat de moda a tota Europa. Un tipus d'influència que va perdurar fins a mitjan del segle XIX en la joieria mallorquina, com també les aplicacions dels granets d'or i de la filigrana en general (tipus Forteza 1, 2 i 12) que s'han fet fins als nostres dies i que són exemples seculars de la joieria mediterrània més ancestral.

Totes aquestes influències bàsiques es varen fusionar amb els patrons d'identitat aportats pels argenters mallorquins i en concret, pels de la ciutat de Palma -l'origen de les peces estudiades- sobresortint les produccions sobre planxa d'or a on s'aplica la tècnica del pic

de martell o burí, amb motlles, per confeccionar petites formes d'embalum inspirades en les més diverses formes quotidianes, com les d'aquests botons: magranetes, flanes, parasols, escudets, etc., a vegades amb funció d'arracada, que no arriben al centímetre i mig de diàmetre i que, per mor de la seva petitesa, són exemples molt clars del magistral domini tècnic dels nostres argenters.

Vull aprofitar també aquesta oportunitat per posar de manifest la carència absoluta d'un museu a Palma a on es mostrin, no només les peces elaborades –missió que compleix en part i encara, les escaparates del carrer de l'Argenteria-, sinó el complex món de la maquinària inherent a aquest ofici, que reconeixen els descendents dels joiers de la joieria tradicional, s'ha quedat obsoleta i s'arraconen en els seus propis magatzems. Sense aquestes maquinàries i les eines de la seva professió no es pot comprendre el resultat final d'unes peces que, desgraciadament, ja s'estan deixant de fer i que es poden considerar històriques, tant siguin en forma de botons -com els estudiats en aquest cas-, o tant d'altres exemples del repertori de l'argenteria de Mallorca.

Bibliografia

GONZÁLEZ GOZALO, E.: "Les Joies per al Betlem", *Les joies del Betlem*, Monestir de la Puríssima Concepció del 13 de desembre 1997-11 de gener de 1998, Palma, 1998, pp. 29-50.

GONZÁLEZ GOZALO, E.: "Catàleg de les joies", *Les joies del Betlem*, Monestir de la Puríssima Concepció del 13 de desembre 1997-11 de gener de 1998, Palma, 1998, pp. 51-71.

GONZÁLEZ GOZALO, E.; RIERA FRAU, M. M.: *La joieria a les Illes Balears*, Palma, 2002.

GONZÁLEZ GOZALO, E.: *Inventari de les joies del Museu de Lluc*, registre en pdf entregat al Servei de Patrimoni Históricoartístic del Consell de Mallorca, Palma, 2010.

GONZÁLEZ GOZALO, E.: "El mestratge xueta de la joieria mallorquina", a *La plata colpejada. Una mostra de l'argenteria xueta de Mallorca*, 11na Jornada europea de cultura jueva 5 de setembre de 2010, Palma, 2010, pp. 25-73.

HABSBURGO-LORENA, L. S.: *Costumbres de los mallorquines. Artesanía y folklore*, Palma, 1981.

MULET i RAMIS, B.: *Botonaduras mallorquines*, Palma, 1987.

MULET GOMILA, A.: *El traje en Mallorca: aportación a su conocimiento*, Palma, 1955.

MULET GOMILA, A.: "El traje mallorquín a través del pintor costumbrista Gabriel Reinés", *BSAL*, 29, 1947, pp. 758-769.

VILELLA, C.: *Trajes de la isla de Mallorca*, Estudi preliminar de P. de Montaner i Margalida Rosselló Pons, Palma, 1989.

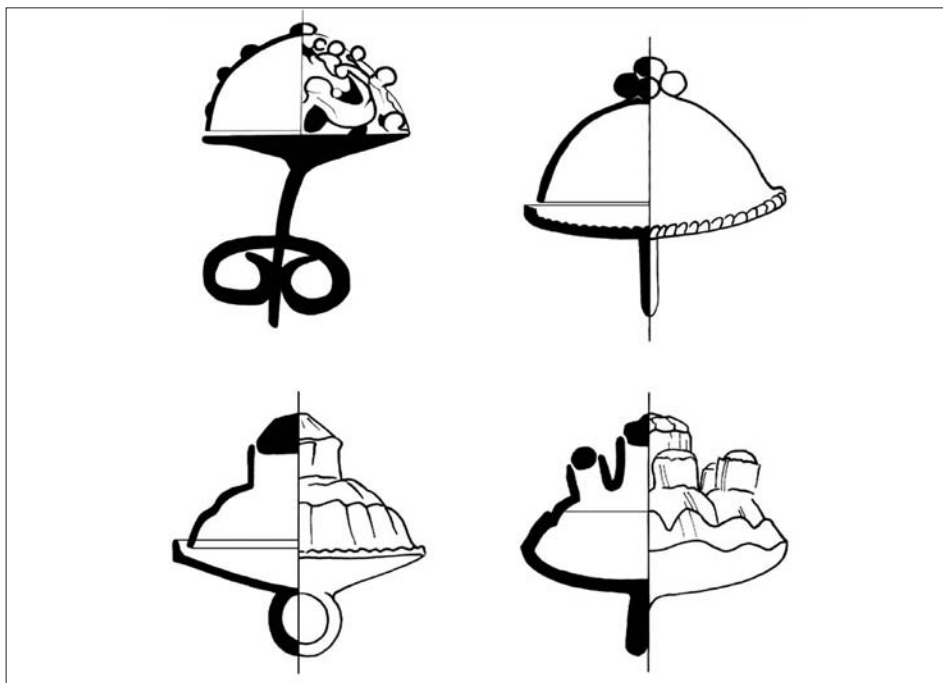
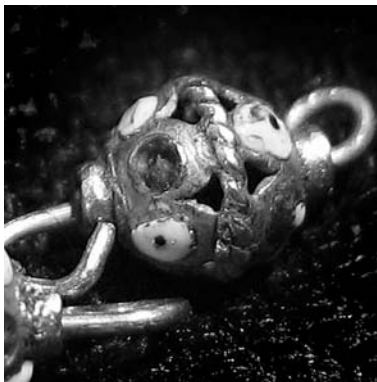

Fig. 1 Seccions dels botons tipus FORTEZA 2a, 2b, 4b i 5d

Classe a	Classe b	Classe c	Classe d	Classe e	Tipus de botons mallorquins
núm.: 01					Tipus Forteza 1.-ESFÈRICS
núm.: 02	núm.: 03	núm.: 04		núm.: 05	Tipus Forteza 2.-HEMISFÈRICS
núm.: 06	núm.: 07				Tipus Forteza 3.-ESCUDETS
núm.: 08	núm.: 09	núm.: 10	núm.: 11		Tipus Forteza 4.-FLANERES
núm.: 12	núm.: 13	núm.: 14	núm.: 15		Tipus Forteza 5.-MAGRANETES
núm.: 16	núm.: 17	núm.: 18			Tipus Forteza 6.-ROSETES
núm.: 19					Tipus Forteza 7.-PARA-SOLS
	núm.: 20				Tipus Forteza 8.-DE PLECS D'OR
núm.: 21					Tipus Forteza 9.-ESTRELLES
núm.: 22	núm.: 23				Tipus Forteza 10.-ROSETES DE PLATA
	núm.: 24				Tipus Forteza 11.-DE VÍDUA
núm.: 25					Tipus Forteza 12.-DE MALTA

Fig. 2 Tipus de botons de la botonada mallorquina

**CATÀLEG DE LA COL·LECCIÓ
FORTEZA BONNÍN
DE BOTONS MALLORQUINS**

Núm.: 01

Tipus: FORTEZA-1a. **Classe:** Esfèric d'or amb esmalts.

Mides: 0,54 cm Ø x 0,65 cm.

Materials: Or, esmalt blanc amb punt vermell i verd translúcid.

Morfologia: Esferetes buides de filigrana amb punts d'esmalt de colors blanc i verd alterns i un cordonet d'or que decora l'hemisferi de les dues meitats. Anelles de suspensió a cada extrem.

Funció: Gra entremig de rosari per parenostres.

Núm.: 02

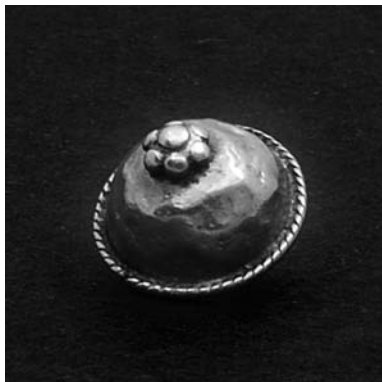
Tipus: FORTEZA-2a. **Classe:** Hemisfèric d'or amb granet.

Mides: 0,90 cm Ø x 0,65 cm + 1,05 cm de passador.

Materials: Or.

Morfologia: Sobre disc còncau, semiesfera buida amb segments decorats amb petits calats. Passador amb cadeneta.

Funció: Botó de puny de camisa.

Núm.: 03

Tipus: FORTEZA-2b. **Classe:** Hemisfèric d'or amb granets.

Mides: 1,05 cm Ø x 1,04 cm.

Materials: Or.

Descripció: Sobre disc còncau circumdat per cadeneta, una semiesfera buida amb raïm de granets a la part superior. Anella a la cara posterior del plat.

Funció: Botó.

Núm.: 04

Tipus: FORTEZA-2c. **Classe:** Hemisfèric amb esmalts.

Mides: 1,20 cm Ø x 1,35 cm + 0,90 cm de passador.

Materials: Or i esmalts blanc i negre.

Morfologia: Sobre platet còncau de vora dentada, dues semiesferes superposades a mode d'un turbant tàrtar, la més grossa decorada amb 4 segments de palmetes i esmalt negre en reserva. Superposada, una altra semiesfera més petita, també de vora dentada, i decorada amb segments d'esmalt blanc i un granet a la part superior.

Funció: Botó de puny de camisa.

Núm.: 05

Tipus: FORTEZA-2e. **Classe:** Hemisfèric amb esmalts.

Mides: 1,20 cm Ø x 1,25 cm + 2,25 cm cadena i passador.

Materials: Or, esmalt blanc i venturina.

Morfologia: Sobre platet circular de vores dentades, una pedra venturina facetada amb un sobreposat de sis pètals d'esmalt blanc "a la porcellana" i monticle de set granets d'or, el superior més gros.

Funció: Botó de puny de camisa.

Núm.: 06

Tipus: FORTEZA-3a. **Classe:** Rodella o escudet.

Mides: 1,65 cm Ø x 1,55 cm + 1,55 cm.

Materials: Or, pedra de color i metall indefinit (passador).

Descripció: Sobre platet còncau, un frontal semiesfèric en forma de petit escut rodó (o rodella), decorat amb pètals de peònia impresos a motlle, circumdatats de petits bubons. En el centre, un sobreposat cilíndric rodejat per cadeneta que allotja una pedra falsa robí. Passador doblegat per la cara posterior.

Funció: Botó de puny de camisa.

Núm.: 07

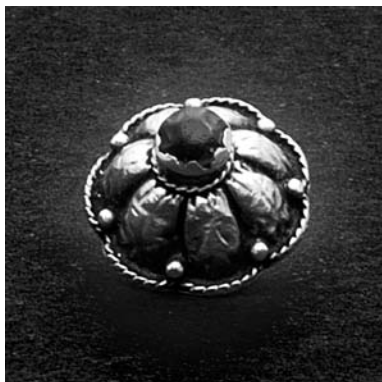
Típus: FORTEZA-3b. **Classe:** Rodella o escudet amb esmalts.

Mides: 1,32 cm Ø x 1,20 cm.

Materials: Or esmaltat de colors i pedra de color.

Morfologia: Sobre platet còncav d'or esmaltat en blau, una roseta de deu pètals blancs esmaltats "a la francesa", decorats amb vírgules vermelles i blaves alternes, i granets d'or a la vora. En el centre, una pedra central violàcia, o "de Vic", embotida en un cilindre d'or de vora dentada. Anella a la part de darrera.

Funció: Botó.

Núm.: 08

Típus: FORTEZA-4a. **Classe:** Flanera.

Mides: 1,11 cm Ø x 1,17 cm.

Materials: Or motllurat a pic de martell i pedra de color.

Morfologia: Sobre platet de perfil lobulat, circumdat amb un primíssim fill soguejat, un sobreposat amb relleu de set gallons amb granets a les juntes, i pedra violàcia o "de Vic" inserida a la part superior.

Funció: Botó.

Núm.: 09

Tipus: FORTEZA-4b. **Classe:** Flanera sobre base discoidal.

Mides: 1,10 cm Ø x 1,05 cm.

Materials: Or i pedra de color.

Descripció: Sobre platet circular de vora picada, una flanera d'or de cossos superposats amb un cilindre central que allotja una pedra verda clara quasi groga. Anella a la part darrera.

Funció: Botó.

Núm.: 10

Tipus: FORTEZA-4c. **Classe:** Flanera de base lobulada.

Mides: 1,15 cm Ø x 1,25 cm + 1,45 cm de cadena.

Materials: Or i pedra de color.

Morfologia: Sobre platet lobulat de vora soguejada, un cos superposat en forma de flanera amb un cilindre central que sobresurt i que allotja una pedra de color robí a la part superior. Cadena i passador.

Funció: Botó de puny de camisa.

Núm.: 11

Típus: FORTEZA-4d. **Classe:** Flanera amb esmalts i de base lobulada.

Mides: 1,42 cm Ø x 1,52 cm.

Materials: Or esmaltat i pedra de color.

Morfologia: Sobre platet de vora lobulada, una flanera d'or decorada amb taques d'esfalt blanc amb ull blau, i unes més petites de verd translúcid a l'entorn d'un cilindre central que allotja una pedra color robí. Anella a la part darrera.

Funció: Botó.

Núm.: 12

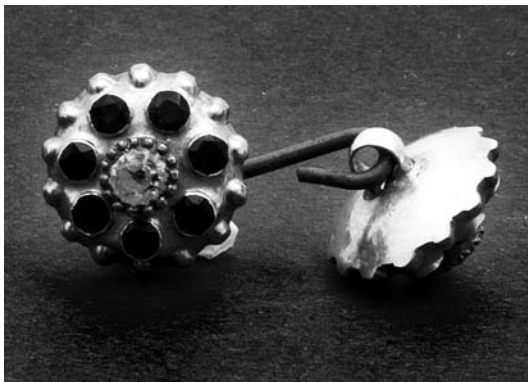
Típus: FORTEZA-5a. **Classe:** Magraneta d'or amb pedra central.

Mides: 1,15 cm Ø x 1,00 cm.

Materials: Or i pedra de color.

Morfologia: Sobre platet còncav amb esferetes a la vora, un frontal de set protuberàncies a l'entorn d'una pedra central de color rosat, embotida en un cilindre d'or espanyat. Anella a la part de darrera el plat.

Funció: Botó.

Núm.: 13

Tipus: FORTEZA-5b. **Classe:** Magraneta amb pedres de color.

Mides: 1,27 cm Ø x 1,05 cm + 1,87 cm de passador.

Materials: Or, plata i pedres.

Morfologia: Sobre platet circular d'or, amb mitges esferetes a la vora, un frontal de set protuberàncies amb pedres de color granat, a l'entorn d'una pedra central transparent multifacetada, embotida en un cilindre de plata de vora granulada.

Funció: Botó de puny de camisa.

Núm.: 14

Tipus: FORTEZA-5c. **Classe:** Magraneta amb pedres i perleta.

Mides: 0,75 cm Ø x 0,65 cm + 1,00 cm de passador.

Materials: Or, pedres i perla.

Morfologia: Sobre platet còncav d'or amb vora de mig granets, un frontal de set pedres de color granat embotides a l'entorn d'una perleta central aferrada amb garres, envoltades de petits pètals a mode de flor. Passador per la perforació del lòbul de l'orella.

Funció: Arracada.

Núm.: 15

Tipus: FORTEZA-5d. **Classe:** Magraneta de perletes i pedra central.

Mides: 1,05 cm Ø x 1,05 cm.

Materials: Or, pedra i perletes.

Morfologia: Sobre platet còncav de vora granulada, un frontal amb sis protuberàncies sobre les quals s'assenten perletes a l'entorn d'una pedra central transparent multifacetada.

Funció: Botó.

Núm.: 16

Tipus: FORTEZA-6a. **Classe:** Roseta amb pedres de color.

Mides: 1,37 cm Ø x 1,05 cm + 1,45 cm de cadena.

Materials: Or i pedres de color.

Morfologia: Sobre platet pla d'or amb vora de granets, set pedres rosades a l'entorn d'una pedra central transparent facetada i agafada amb garres de plata. Cadena i passador d'or.

Funció: Botó de puny de camisa.

Núm.: 17

Tipus: FORTEZA-6b. **Classe:** Roseta amb pedres sobre cèrcol.

Mides: 1,55 cm Ø x 1,30 cm.

Materials: Or, plata i pedres de color.

Morfologia: Sobre platet d'or de cèrcol lobulat amb radis gravats, set pedres de color vermell i una enmig transparent i facetada, inserida dins un cos de plata amb vora de granets. També, adornaments a l'entorn central, de petites làmines triangulars d'or resultant una estrella. Anella a la part de darrera el plat.

Funció: Botó.

Núm.: 18

Tipus: FORTEZA-6c. **Classe:** Roseta amb pedres sobre cèrcol i esmalt.

Mides: 1,43 cm Ø x 0,92 cm + 0,79 cm de passador de rosca.

Materials: Or, plata, pedres de color i esmalt.

Morfologia: Sobre platet d'or de cèrcol llis de forma lobulada, vuit pedres facetades de color violaci o "de Vic", a l'entorn d'una pedra central de color granat envoltada per vuit petites fulles esmaltades de blanc "a la porcellana", alternes amb granets d'or als cantons. Revers gravat amb motius vegetals i aplicació d'un passador per a la inserció dins l'orella.

Funció: Arracada.

Núm.: 19

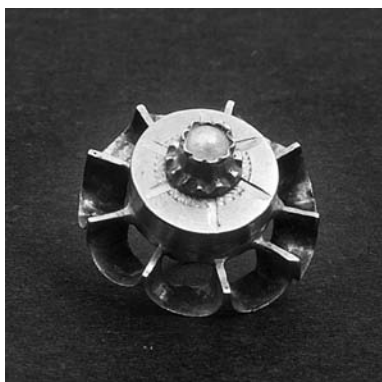
Tipus: FORTEZA-7a. **Classe:** Para-sol amb pedra central.

Mides: 1,30 cm Ø x 0,90 cm.

Materials: Or i pedra de color robí.

Morfologia: Sobre platet amb segments lobulats al dorsal, un frontal de radis incisos que semblen els plecs d'un petit para-sol d'or. Pedra facetada en el centre, envoltada d'un primíssim fill soguejat. Anella a la part de darrera.

Funció: Botó.

Núm.: 20

Tipus: FORTEZA-8b. **Classe:** Dels plecs d'or.

Mides: 1,00 cm Ø x 0,87 cm.

Materials: Or i perleta.

Descripció: Plataforma discoïdal amb incisions i perleta que es disposa sobre una estructura circular de parets radials.

Funció: Botó.

Núm.: 21

Tipus: FORTEZA-9a. **Classe:** Estrella d'or amb pedra.

Mides: 1,25 cm Ø x 1,15 cm.

Materials: Or motllurat i pedra transparent.

Morfologia: Estrella d'or de sis puntes feta a cop de burí amb una pedra central embotida dins un cilindre. Anella en el revers. Presenta un bony accidental.

Funció: Botó.

Núm.: 22

Tipus: FORTEZA-10a. **Classe:** Roseta de plata amb diamants.

Mides: 1,21 cm Ø x 0,90 cm + 1,50 cm de cadena i passador.

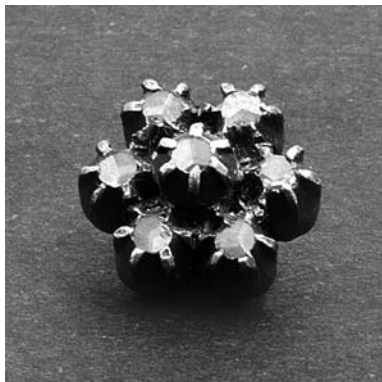
Materials: Plata, diamants i or (passador).

Morfologia: Sobre una estructura hemisfèrica de plata amb radis de volum en el cercol, un diamant en el mig envoltat d'esferetes de plata envoltat per vuit diamants enfonsats.

Funció: Botó de puny de camisa.

Observacions: Aquesta peça va ser encastada per Albert Bonnín, joier, avi matern del propietari, l'any 1965.

ELVIRA GONZÁLEZ GOZALO

Núm.: 23

Tipus: FORTEZA-10a. **Classe:** Roseta amb safirs.

Mides: 1,03 cm Ø x 0,84 cm + 1,00 cm de clip.

Materials: Plata, or i diamants.

Morfologia: Botó amb base d'or, embotida dins un cos de plata amb pètals radials de safirs blancs o espinela sintètica.

Funció: Botó.

Núm.: 24

Tipus: FORTEZA-11b. **Classe:** De vídua.

Mides: 1,02 cm Ø x 0,70 cm + 0,85 cm de passador amb rosca i palometa.

Materials: Or, pasta de vidre negra i perleta.

Morfologia: Sobre un disc d'or, de vora dentada, una pastilla de pasta negra de vidre amb una flor central d'or de sis pètals en relleu a l'entorn d'una perleta. Anella dorsal.

Funció: Arracada.

Núm.: 25

Tipus: FORTEZA-12a. **Classe:** "De Malta".

Mides: 1,28 cm Ø x 0,95 cm (u.) + 2,00 cm de passador.

Materials: Or.

Morfologia: Sobre un disc còncav d'or sense tapa de tancament, 8 voltes d'enfilats de granets d'or formant cercles concèntrics. Passador en forma de S.

Funció: Botó de puny de camisa.

Observacions: Varen pertànyer al pare de l'actual propietari.

